

Bijlage 1 - Standpunten en plannen van het kabinet voor een toekomstbestendiger inkoop- en aanbestedingsbeleid

In deze bijlage staat een reactie op het plan van de ChristenUnie mede namens GroenLinks/PvdA, SP en Volt met tien punten voor een duurzamer en socialer inkoop- en aanbestedingsbeleid van overheden (hierna: Tienpuntenplan). Hiermee worden toezeggingen aan het lid Thijssen (PvdA-GL, TZ202408-12) inzake het Tienpuntenplan en aan de Kamer inzake de pilot *true pricing* (TZ202408-13) afgedaan.

Standpunt van het Rijk ten aanzien van maatschappelijk verantwoord aanbesteden:

Inkopen en aanbesteden zijn belangrijke instrumenten voor het behalen van maatschappelijke doelstellingen en het versterken van onze strategische autonomie. Wij vinden dat de overheid zich via onder meer het inkoopbeleid een koploper moet tonen bij maatschappelijke veranderingen. Belangrijk hiervoor zijn voldoende kennis en capaciteit, goede voorlichting, ondersteuning en expertise, onder andere door het expertisecentrum aanbesteden PIANOo. Daarnaast blijven de randvoorwaarden van het inkoop- en aanbestedingsbeleid fundamenteel. Aanbesteden moet eerlijk, transparant en doelmatig zijn. Hiervoor is uitvoerbare regelgeving nodig die aansluit op het Europees kader. Wij zijn terughoudend in het opleggen van aanvullende verplichtingen.

Bestaand stelsel, beleid en initiatieven

Hieronder gaan wij in op het bestaande stelsel, het beleid en lopende initiatieven ten aanzien van toekomstbestendig inkopen en aanbesteden. Het beleid is opgenomen in het Nationaal plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021-2025¹ (hierna: Nationaal plan MVI). Het beleid op maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen (hierna: MVOI) omvat meerdere thema's. Verschillende departementen zijn hiervoor gezamenlijk verantwoordelijk.

Het Ministerie van EZ (hierna: EZ) is verantwoordelijk voor de aanbestedingswet- en regelgeving. Dit zijn vooral procedurele regels die zien op het 'hoe' van aanbesteden. Het stellen van sociale voorwaarden en eisen ten aanzien van klimaat en milieu valt onder het inkoopbeleid van aanbestedende diensten, het 'wat' van inkopen. Steeds vaker worden eisen aan de overheidsinkoop gesteld via Europese regelgeving, zoals bijvoorbeeld op basis van de Richtlijn Schone en Energiezuinige Voertuigen, de Energie-efficiëntierichtlijn en de aangekondigde Ecodesign-verordening. Deze Europese regelgeving brengt nieuwe verplichtingen mee om onder andere milieuvriendelijk en grondstofbesparend in te kopen.

Het Ministerie van BZK (hierna: BZK) is stelselverantwoordelijk voor het rijksinkoopstelsel en het inkoopbeleid van de Rijksoverheid: de rijksinkoopstrategie *Inkopen met Impact* die in 2019 door het Kabinet is gedeeld met de Tweede Kamer. Aanvullend op Europese wetgeving worden eisen en criteria op het gebied van maatschappelijk verantwoord inkopen door het Rijk al verplicht gesteld via deze rijksinkoopstrategie. De stelselverantwoordelijkheid houdt dan ook in dat BZK niet alleen verantwoordelijk is voor het 'wat', maar ook voor het 'hoe' (onder welke voorwaarden) van inkopen voor en door de Rijksoverheid. De rijksinkoopstrategie wordt momenteel geëvalueerd en zal vanaf 2025 worden geactualiseerd.

De beleidsverantwoordelijkheid voor de coördinatie van MVOI bij het Rijk en medeoverheden ligt bij het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (hierna: IenW). Onder coördinatie van IenW zetten de zeven MVOI-departementen, te weten IenW, BZK, EZ, Buitenlandse Zaken (hierna: BZ), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (hierna: SZW), Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (hierna: LNV) en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (hierna: OCW), in samenwerking met de drie koepels van medeoverheden, IPO, VNG en de Unie van Waterschappen, zich in om maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen bij alle overheden te stimuleren via het Nationaal plan MVI. Alle departementen en medeoverheden zijn vanuit hun eigen rol en verantwoordelijkheid vertegenwoordigd in de MVOI-overlegstructuur. Het Ministerie van BZ bewaakt de samenhang

¹ [Nationaal plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021-2025](#)

tussen de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen (hierna: OESO-richtlijnen) en het inkoop- en aanbestedingsbeleid, terwijl SZW dit doet voor het sociaal beleid.

Elke aanbestedende dienst is verantwoordelijk voor haar eigen inkoopbeleid. Dit geldt naast het Rijk ook voor medeoverheden. Zij maken hun eigen afwegingen en werken onderling en met het Rijk samen. Door ondertekening van het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen 2022-2025² verbindt een aanbestedende dienst zich tot het maken van een plan voor een maatschappelijk verantwoord inkoopbeleid. Jaarlijks wordt over deze resultaten die voorkomen uit dit Manifest gerapporteerd. Tot op heden hebben alle ministeries en waterschappen, vijf provincies en 70 gemeenten het Manifest ondertekend.

Zowel het Rijk als de medeoverheden onderschrijven de ambities en de intenties voor een toekomstbestendiger inkoop- en aanbestedingsbeleid van overheden. Het sluit aan bij de grote maatschappelijke transities die we gezamenlijk nastreven. Die transities zijn alleen haalbaar als de Rijksoverheid en de medeoverheden deze onderschrijven, ruimte hebben om bestaande initiatieven te verwezenlijken en hier gezamenlijk uitvoering aan blijven geven. Transities zijn immers pas succesvol als ze in de praktijk op regionaal en lokaal niveau gerealiseerd worden, met oog voor de autonomie en de invulling van de overheden zelf, binnen ieders eigen kader en mogelijkheden.

De VNG werkt momenteel MVOI-beleid uit dat aansluit bij de landelijke ambities, met oog voor de realisatie op lokaal niveau en waarbij meer regionale samenwerking een speerpunt is. Ten aanzien van het onderdeel goed opdrachtgeverschap in dit beleid wil de VNG vooral leren van de wijze waarop de waterschappen dit implementeren. De Unie van Waterschappen ondersteunt de waterschappen al vele jaren bij het professionaliseren van het opdrachtgeverschap van waterschappen en bij het verantwoord inkopen en aanbesteden van goederen, diensten en werken, onder andere door het opstellen en helpen implementeren van de gezamenlijke strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap Waterschappen en het herijken van het Inkoop- en Aanbestedingsbeleid Waterschappen uit 2016. Provincies hebben veelal een 'pas toe of leg uit'-werkwijze met betrekking tot MVOI en kennen het Interprovinciaal actieplan Circulair en Duurzaam Opdrachtgeverschap. Medeoverheden zijn al aangehaakt bij verschillende initiatieven van het Rijk. De actielijn 'Regie op Monitoring' uit het Nationaal plan MVI en de uitvoering van het programma Klimaatneutrale en circulaire infraprojecten zijn hier voorbeelden van. In de bijlage van deze brief zijn de positie en visie van VNG, IPO en Unie van Waterschappen op toekomstbestendig inkopen en aanbesteden beschreven.

Tienpuntenplan

De voorstellen uit het Tienpuntenplan hangen met elkaar samen. Daarom hebben wij deze gegroepeerd in de volgende vier thema's: I. Sturing; II: Expertise en voorlichting; III: Sociale ondernemingen en klein mkb en IV: Ketenverantwoordelijkheid en OESO-richtlijnen.

Per thema wordt hieronder de essentie van deze voorstellen beknopt samengevat, geven wij een reactie en stellen wij acties voor. De thema's I 'Sturing' en II 'Expertise en voorlichting' vormen de belangrijke randvoorwaarden voor het succesvol realiseren van de genoemde acties bij de thema's III en IV. Voor succesvolle realisatie zijn ook voldoende beschikbare capaciteit en ondersteuning van de inkoopuitvoering nodig.

I. Sturing

Dit thema omvat voorstel 1, 2 en 10 uit het plan. Deze voorstellen zien op meer centraal gestuurd beleid (Meer regie) en toezicht vanuit het Rijk en (wettelijke) verplichtingen voor aanbestedende diensten op het gebied van rapportage en monitoring (Minder vrijblijvend beleid).

Meer regie

Het Rijk steunt de oproep tot meer regie bij inkoop- en aanbestedingsbeleid. Het 'hoe' en het 'wat' van het inkopen komen steeds meer samen. Dit vraagt om goede samenwerking en duidelijke coördinatie tussen overheden. De bestaande samenwerkingsstructuren onder coördinatie van IenW

² [Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen](#)

en tussen departementen, koepelorganisaties en medeoverheden bieden daarop al grotendeels antwoord.

Kernpunten reactie van het Rijk bij Meer Regie:

- Het Rijk zal meer regie nemen en integraal beleid uitvoeren. IenW, BZK en EZ nemen gezamenlijk het voortouw namens de MVI-departementen en koepelorganisaties van de medeoverheden.
- De huidige MVOI-overlegstructuur binnen het Rijk wordt geëvalueerd, mede met het oog op verbetering van werkafspraken, coördinatie en besluitvorming. Voor de lange termijn willen wij verkennen of de *governance* en/of verantwoordelijkheden binnen het Rijk herzien zouden moeten worden, zoals met betrekking tot het opdrachtgeverschap van het expertisecentrum aanbesteden PIANOo. Hierbij worden ook medeoverheden betrokken.
- Voor regie en aansturing is monitoring van voortgang en het behalen van doelen nodig. In het Nationaal plan MVI richten we ons bij de actielijn 'Regie op de monitoring MVI' op verdere ontwikkeling van de monitoringssystematiek. Dit is een breed onderzoek naar de mogelijkheid voor eenduidige definities, doelstellingen en uniforme KPI's in het kader van monitoring voor alle aanbestedende diensten.

Een toekomstbestendiger inkoop- en aanbestedingsbeleid vereist een overkoepelende visie, focus, prioritering en een goede organisatie van het Rijk en medeoverheden. Wij moeten de inspanningen van diverse departementen, maar ook waar mogelijk van medeoverheden, op elkaar afstemmen en keuzes maken. Dit is onder meer nodig vanwege zowel de initiatieven die vanuit Europa komen als de Nederlandse ambities. Dit geldt des te meer omdat er steeds meer verplichtingen worden gesteld aan aanbestedende diensten op basis van Europese product- en sectorspecifieke regelgeving.

Wij willen daarom stappen zetten om de structuur binnen het Rijk verder te versterken. Deze nemen wij mee in de evaluaties van het Nationaal plan MVI en van de rijksinkoopstrategie *Inkopen met Impact*. IenW, BZK en EZ zullen hier het voortouw in nemen, afgestemd met de andere departementen en koepels. Het vertrekpunt is dat de inhoudelijke beleidsverantwoordelijkheid bij departementen ligt. Over de uitkomsten hiervan zal uw Kamer in de loop van 2025 worden geïnformeerd:

- Voortaan willen wij onder regie van IenW, BZK en EZ meer samenhang en verbinding realiseren binnen het Rijk en richting medeoverheden.
- Verder zullen wij op korte termijn kijken naar een aantal aspecten zoals het aanscherpen en verduidelijken van bestaande werkafspraken en overlegstructuren, waaronder een evaluatie en eventuele aanpassing van de inrichting van de bestaande MVOI-overlegstructuur.
- Daarnaast zullen wij bezien of onder regie van IenW, BZK en EZ, op bepaalde onderwerpen gezamenlijke doelen kunnen worden gesteld. Voorbeelden zijn gezamenlijk opdrachtgeverschap van het expertisecentrum aanbesteden PIANOo, wat verder wordt toegelicht in thema II, het richten op sectoren waar grote kansen liggen en impact te behalen valt, en het stellen van prioriteiten voor het MVOI-beleid. Hierbij is de samenwerking met medeoverheden essentieel.
- Voor de lange termijn willen wij, ook onder regie van IenW, BZK en EZ, verkennen of de *governance* en/of verantwoordelijkheden binnen het Rijk herzien zouden moeten worden. Hierbij worden ook medeoverheden betrokken.

Voor regie en aansturing is ook monitoring van belang. De actielijn 'Regie op de monitoring MVI' uit het Nationaal plan MVI gaat daarom specifiek over de verdere ontwikkeling van de monitoringssystematiek. Rijksinkoop onderschrijft het belang van goede monitoring. Er wordt al over de toepassing van MVOI bij Europese aanbestedingen van het Rijk gerapporteerd in de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk (JBR). Er is daarnaast een gedeelde behoefte met medeoverheden aan eenduidige definities, doelstellingen en uniforme 'Key Performance Indicators' met gerichte registratie van data. Wij voeren daarom in nauwe samenwerking met medeoverheden een breed onderzoek uit om te voorzien in die behoefte. Het onderzoek bestaat uit drie fases:

1. Inventarisatie - huidige praktijk en markt

2. Behoeftes – eisen en wensen verbonden aan instrumentarium en het formuleren van eenduidige (concept) definities, doelstellingen en KPI's
3. Meerjarensvisie en implementatieplan

Fase 1 is reeds afgerond en openbaar gemaakt.³ Het bijbehorende rapport bevat relevante bevindingen die de basis vormen het verdere onderzoek. Fase 2 start in Q4 van 2024. Uw Kamer wordt hierover uiterlijk in Q3 2025 geïnformeerd.

Minder vrijblijvend beleid

Steeds meer worden eisen aan de overheidsinkoop gesteld⁴ via specifieke product - en sectorale Europese regelgeving, zoals bijvoorbeeld op basis van de Richtlijn Schone en Energiezuinige Voertuigen, de energie-efficiëntierichtlijn en de aangekondigde Ecodesign-verordening. Deze regelgeving brengt nieuwe verplichtingen mee om verantwoord in te kopen. Wij zullen in overleg met aanbestedende diensten de regelgeving in de toekomst concretiseren in eisen en criteria voor inkoop en aanbestedingen.

Kernpunten reactie van het Rijk bij Minder vrijblijvend beleid

- Specifieke product - en sectorale Europese regelgeving stelt steeds meer eisen aan de overheidsinkoop. In overleg met aanbestedende diensten concretiseren wij de regelgeving in eisen en criteria voor inkoop en aanbestedingen.
- Het is belangrijk om ruimte te laten voor de afweging van diverse belangen en om de uitvoeringslasten voor de aanbestedende diensten te beperken. Daarom zijn wij terughoudend in het opleggen van aanvullende verplichtingen.
- Vaak zijn er andere en betere manieren om MVOI te stimuleren. Wij zullen daarom bezien of IenW, BZK en EZ gezamenlijk een rol in de toekomst kunnen spelen om te toetsen of eventuele voorgenomen verplichtingen de juiste manier zijn om maatschappelijke doelen te realiseren.

Wij willen MVOI stimuleren, maar zullen niet zomaar aanvullende plichten opleggen en nieuwe nationale koppelen op Europees beleid zetten. Wij vinden het belangrijk om aan aanbestedende diensten de ruimte te laten voor afweging van diverse belangen en om de uitvoeringslasten voor de aanbestedende diensten niet onnodig te verhogen. Vaak zijn er andere en betere manieren om MVOI te realiseren dan het opleggen van verplichtingen.⁵ Wij zullen daarom bezien of IenW, BZK en EZ gezamenlijk een rol in de toekomst kunnen spelen om te toetsen of nieuwe beleidsvoornemens en eventuele Europese of nationale voorgestelde verplichtingen de juiste manier zijn om het doel bereiken. Daarbij zullen wij ons baseren op onder meer het Beleidskompas.⁶

II. Expertise en voorlichting

Dit thema omvat voorstel 8 en 9 uit het plan. Deze voorstellen zien op het vergroten van kennis en bewustwording bij aanbestedende diensten, inkopers, opdrachtgevers en het mkb over de mogelijkheden rond maatschappelijk verantwoord aanbesteden.

³ [Inventarisatie monitoringsmethoden en -instrumenten MVOI en stakeholders MVOI | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

⁴ Een voorbeeld hiervan is de uitwerking van sturing met de Milieukostenindicator (MKI) in de Grond-, Weg- en Waterbouwsector, uit het Nationaal Programma Circulaire Economie, waarmee wettelijke milieueisen worden gesteld om eenduidig inkopen te realiseren. Hiervoor is een wetgevingstraject ingezet. Bij dit traject wordt er samengewerkt tussen verschillende departementen en zijn het bedrijfsleven en medeoverheden nauw betrokken.

⁵ [Quick Scan PIANOo: bepaal hoe je via publieke inkoop transitie kan versnellen](#)

⁶ [Beleidskompas | Kenniscentrum voor beleid en regelgeving \(kcbr.nl\)](#)

Kernpunten reactie van het Rijk:

Het Rijk zal verbetering aanbrengen in de informatievoorziening over maatschappelijk verantwoord aanbesteden door:

- Meer juridische expertise en voorlichting door PIANOo door meer budget hiervoor beschikbaar te stellen;
- De voorlichting over MVOI en de rol van de regiomanagers structureel bij PIANOo te beleggen.

Kennis en bewustwording stellen overheden en marktpartijen in staat om de regels professioneel toe te passen en met onderling vertrouwen en begrip het gesprek aan te gaan over inkopen en aanbesteden. Hieronder wordt ingegaan op de verschillende acties die wij hebben ondernomen en nog gaan ondernemen om de aanbestedingspraktijk door middel van voorlichting en dialoog verder te professionaliseren.

Beter Aanbesteden

Het programma Beter Aanbesteden zet zich sinds 2021 in voor het verspreiden van kennis en kunde over het inkoopproces en het belang van dialoog en samenwerking bij overheden en marktpartijen. Dat doet het programma door regionale ondersteuning, bijeenkomsten, projecten en een subsidieregeling. Beter Aanbesteden stopt na 2024, maar het bevorderen van professionaliteit en dialoog blijft natuurlijk ook daarna relevant. De regiomanagers zijn het gezicht en de succesfactor van Beter Aanbesteden.⁷ Daarom zullen regiomanagers structureel worden ondergebracht bij PIANOo. Waar nodig en wenselijk worden nieuwe doelgroepen betrokken, conform toezegging in het commissiedebat Mkb: ondernemen & bedrijfsfinanciering van 7 februari 2024.

Ongeveer twee derde van alle opdrachten wordt momenteel gegund aan het mkb.⁸ Wij zetten de constructieve dialoog met de samenwerkingspartners (VNO-NCW/MKB Nederland, VNG en PIANOo) voort en zullen deze waar nodig uitbreiden. Zo zorgen wij dat alle ondernemers, ook het mkb, aangesloten blijven bij de aanbestedingspraktijk.

Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen

Goede informatievoorziening en kennisdeling van goede praktijken zijn essentieel voor het verbeteren van kennis over alle thema's uit het Nationaal plan MVI voor maatschappelijk verantwoord aanbesteden⁹ en de koppeling daartussen. Met het Nationaal plan MVI ondersteunen wij aanbestedende diensten bij het toepassen van maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen en bij het opbouwen van kennis en expertise. Op dit vlak komen er veel nieuwe verplichtingen op aanbestedende diensten af. Wij informeren alle inkoopende partijen actief over de laatste ontwikkelingen, kennisproducten en events om hen aan elkaar te koppelen. Wij borgen deze werkzaamheden structureel, zoals in onderstaande passage wordt toegelicht.

Opdrachtgeverschap en evaluatie PIANOo

PIANOo, het expertisecentrum aanbesteden, speelt een onmisbare rol bij de voorlichting en bewustwording over inkopen en aanbesteden en de professionalisering van de aanbestedingspraktijk. In samenwerking met andere partijen zoals Rijkswaterstaat-MVI brengt PIANOo experts op inkoop- en aanbestedingsgebied bij elkaar, bundelt kennis en ervaring en geeft advies en praktische tips aan aanbestedende diensten, opdrachtgevers en ondernemers. Verder stimuleert het expertisecentrum de dialoog tussen opdrachtgevers bij de overheid en het bedrijfsleven. Daarnaast voert PIANOo het programma Beter Aanbesteden en het Nationaal plan MVI uit.

⁷ [Kamerbrief programma Beter Aanbesteden](#)

⁸ Bijlage bij Kamerstuk 34 252, nr. 22.

⁹ [Kamerbrief Voortgang Nationaal plan MVI 2021-2025 en Manifest](#). Dit programma betreft de thema's milieu en biodiversiteit, klimaat, circulair (inclusief *biobased*), Internationale Sociale Voorwaarden (ISV ofwel ketenverantwoordelijkheid), diversiteit en inclusie en *social return*. Het valt onder verantwoordelijkheid van de staatssecretaris van IenW en is een samenwerking tussen de ministeries van IenW, BZK, EZ, SZW, OCW, LVVN en BHO.

Deze rol wordt in de komende jaren alleen maar belangrijker. Daarom maakt EZ per 2025 structureel 1,4 miljoen euro extra vrij voor juridische expertise, voorlichting bij PIANOo en extra regiomanagers zoals bovengenoemd.

Daarnaast zijn we met de opdrachtgevers van PIANOo in gesprek over een uitbreiding van de basisopdracht om hierin structureel een aantal onderwerpen in te bedden dat nu deel uitmaakt van tijdelijke programma's als het Nationaal plan MVI en de rijksinkoopstrategie *Inkopen met Impact*. Tot slot laten we dit jaar een beleidsevaluatie uitvoeren naar het werk van PIANOo in de afgelopen vijf jaar, met het oog op het zoveel mogelijk toekomstbestendig maken van het expertisecentrum.

III. Meer ruimte voor sociale ondernemingen en klein mkb

Dit thema omvat voorstellen 5, 6 en 7 die ideeën bevatten om de betrokkenheid van sociale ondernemingen en klein mkb bij overheidsopdrachten te vergroten. Er wordt voorgesteld om de mogelijkheden te verruimen om overheidsopdrachten aan deze ondernemingen toe te kennen en om aanbestedende diensten wettelijk te verplichten om te kiezen voor de optie die de meeste maatschappelijke waarde oplevert.

Kernpunten reactie van het Rijk:

Het Rijk zal verkennen hoe de betrokkenheid van sociale ondernemingen en klein mkb bij overheidsopdrachten kan worden vergroot, door middel van:

- Een pilot *true pricing* om te onderzoeken hoe 'verborgen' kosten kunnen worden meegenomen in de prijs bij beoordeling van offertes voor aanbestedingen en inkoop.
- Een onderzoek naar de belemmeringen die sociale ondernemingen en klein mkb ervaren.

Bij sociale ondernemingen, een zeer gevarieerde groep ondernemingen, staat het creëren van zoveel mogelijke maatschappelijke waarde voorop. Wij vinden het belangrijk dat sociale ondernemingen een goede kans maken bij overheidsopdrachten. Een voorkeursbehandeling voor sociale ondernemingen in aanbestedingsprocedures lijkt niet nodig noch wenselijk. Sociale ondernemingen geven zelf aan graag de concurrentie aan te gaan met andere ondernemingen, maar willen wel dat hun 'toegevoegde waarde' wordt meegewogen. De huidige regelgeving biedt genoeg ruimte om maatschappelijke waarde in een opdracht op te nemen, maar deze ruimte wordt in de praktijk niet altijd benut. Daarom nemen wij de volgende stappen, waarbij wij ook de medeoverheden zullen betrekken:

- Er is al ervaring met *true pricing* – het meenemen van 'verborgen kosten' in de prijs – op het gebied van duurzame producten. Met een pilot *true pricing voor MVOI* nemen we MVI-aspecten mee. Daarnaast onderzoeken wij de mogelijkheid om de 'echte prijs' doorslaggevend te laten zijn bij de beoordeling van offertes bij inkoop en aanbestedingen. Hierbij worden alle verborgen kosten van producten en diensten, zoals milieukosten en sociaal werkgeverschap, meegenomen in de prijs.
- Wij zetten een onderzoek uit dat inzicht biedt in de mate waarin sociale ondernemingen en klein mkb eerlijke kansen krijgen en tegen welke belemmeringen deze ondernemingen aanlopen. Dit onderzoek is ter aanvulling op eerder onderzoek.¹⁰ Op basis van dit onderzoek zullen wij de toegang van sociale ondernemingen en klein mkb bevorderen, onder andere via betere informatievoorziening richting aanbestedende diensten. EZ en SZW zullen samen verdere invulling geven aan dit onderzoek. Over de uitkomst van dit onderzoek informeer ik de Kamer in 2025.

Wij hebben de adviescommissie Gids Proportionaliteit advies gevraagd over de mogelijkheden om een-op-een te gunnen aan sociale ondernemingen en ondernemingen die brede maatschappelijke waarde leveren makkelijker te maken. Op basis hiervan zullen wij een afweging maken of eventueel verdere stappen nodig zijn.

¹⁰ Bijvoorbeeld [Het Rode Draden rapport](#), waarin met name is gekeken naar belemmeringen met betrekking tot de circulaire economie.

Welke pilots zijn gedaan in het kader van true pricing:

- In het kader van de motie Kabinetsaanpak Klimaatbeleid van D66 mede namens ChristenUnie, CDA en VVD over *true pricing* in relatie tot duurzame producten voor consumenten wordt door EZ een onderzoek uitgezet, het offertetraject is hiervoor gestart.
- Gericht op landbouw is veel onderzoek gedaan naar *true pricing* middels publiek-private samenwerking: 'Echte en eerlijke prijs' (23/1/2019-31/12/2022) en 'True Price: van Inzicht naar Actie' (1/1/2021-31/12/2024).
- Ook medeoverheden hebben aandacht voor *true pricing*, zo heeft Gemeente Amsterdam hier al ervaring mee opgedaan en is Provincie Utrecht ervaring aan het opdoen via hun

IV. Ketenverantwoordelijkheid door MVOI-beleid in lijn brengen met OESO-richtlijnen

Dit thema omvat voorstel 3 en 4 uit het Tienpuntenplan, die zien op de bescherming van mensenrechten en milieu in waardeketens. Er wordt voorgesteld om binnen MVOI-beleid aansluiting te zoeken bij de OESO-richtlijnen en de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (hierna: UNGP's) voor de toepassing van gepaste zorgvuldigheid¹¹ op het gebied van arbeidsomstandigheden, mensenrechten en milieu.¹²

Kernpunten reactie van het Rijk:

Het MVOI-beleid van het Rijk zal beter in lijn worden gebracht met de OESO-richtlijnen en de UNGP's op de volgende manieren:

- Met de Nederlandse Uitvoeringsagenda ISV richt het Rijk zich via inkoop op het voorkomen en aanpakken van misstanden in de toeleveringsketen. Eén van de negentien acties is het beter in lijn brengen van de ISV-bestekteksten met de OESO-richtlijnen, door het integreren van het thema milieu en het borgen van alle zes stappen van het proces van gepaste zorgvuldigheid.
- Departementen voeren een risicoanalyse uit op het gebied van mensenrechten en arbeidsomstandigheden in de toeleveringsketen. Wij verkennen hoe we dit kunnen uitbreiden naar andere thema's uit de OESO-richtlijnen, hoe dit het beste ingezet kan worden binnen de rijksinkoop, en wie verantwoordelijk is voor het toezien op de uitvoering.
- De 40 overige grootste overheidsorganisaties worden opgeroepen eenzelfde risicoanalyse uit te voeren. Het Rijk is bereid om al opgedane ervaringen te delen.
- In de evaluatie en actualisatie van de rijksinkoopstrategie *Inkopen met Impact* en de evaluatie van het Nationaal plan MVI, onder regie van respectievelijk BZK en IenW, verkennen wij de mogelijkheden tot en uitvoerbaarheid van het verdergaan in lijn brengen van het MVOI-beleid met OESO-richtlijnen. De evaluatie van de rijksinkoopstrategie wordt in Q4 2024 afgerond, die van het Nationaal plan in Q2 2025. De afronding van de actualisatie van de rijksinkoopstrategie is voorzien in 2025.

Het Rijk zet stappen om het MVOI-beleid meer in lijn te brengen met de OESO-richtlijnen en de UNGP's. Eén van de MVOI-thema's is Internationale Sociale Voorwaarden (ISV), dat zich richt op het voorkomen en aanpakken van misstanden op het gebied van arbeidsomstandigheden, mensenrechten en milieu in de toeleveringsketen. Zoals aangekondigd in de Uitvoeringsagenda ISV¹³ hebben BZ, BZK en SZW de ISV-bestekteksten aangepast om deze beter aan te laten sluiten bij de OESO-richtlijnen en de UNGP's.¹⁴ Dit houdt in dat de zes stappen van gepaste zorgvuldigheid zijn geborgd en dat het thema milieu is toegevoegd, zodat contracten met leveranciers in ISV-risicocategorieën aansluiten bij wat de Rijksoverheid van bedrijven verwacht op het gebied van Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (hierna: IMVO). Dit zorgt voor

¹¹ Onder 'gepaste zorgvuldigheid' wordt verstaan: het proces waarmee ondernemingen daadwerkelijke en potentiële negatieve effecten van hun activiteiten voor mens en milieu kunnen identificeren, voorkomen en verminderen, en waarmee zij verantwoording kunnen afleggen over hun aanpak van die effecten als integraal onderdeel van hun besluitvormingsproces en risicobeheerssystemen.

¹² Kamerstukken II 2015-2016, 26 485, nr. 219

¹³ Kamerstuk 26485-399, 2022

¹⁴ De aangepaste versie van de bestekteksten wordt gepubliceerd op de website van [PIANOo](#).

beleidscoherentie en duidelijkheid aan bedrijven. Daarnaast werkt het Rijk aan het vergroten van de bekendheid en het verbeteren van de toepassing van ISV bij leveranciers, contractmanagers en inkopers. Medeoverheden worden opgeroepen ISV ook toe te passen.¹⁵

In navolging van een toezegging van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking op 10 juli 2020¹⁶ en de motie van de ChristenUnie¹⁷ op 12 oktober 2023 over integrale toepassing van de OESO-richtlijnen en de UNGP's voor alle MVOI-thema's, is een bredere verkenning uitgevoerd. Op basis van deze verkenning staan wij positief tegenover het voorstel om het MVOI-beleid beter in lijn te brengen met de OESO-richtlijnen. Dit sluit aan bij het IMVO-beleid en kan bedrijven helpen in hun voorbereiding op IMVO-wetgeving, zoals de 'CSDDD'.¹⁸ Deze verkenning wijst echter ook uit dat een dergelijke aanpassing grote impact kan hebben op de uitvoeringslasten bij de aanbestedende diensten en dat het uitdagingen met zich meebrengt. Gezien de looptijd van het Nationaal plan MVI en de verschillende beleidsterreinen waarover zich dit strekt, is het zodoende niet raadzaam om de OESO-richtlijnen rechtstreeks de norm te stellen. Een gefaseerde verbreding van het ISV-beleidskader voor rijksinkoop kan echter wel mogelijkheden bieden. In opdracht van BZK en BZ heeft onderzoeksbureau Significant als onderdeel van de Uitvoeringsagenda ISV een onderzoek uitgevoerd naar de haalbaarheid en wenselijkheid van een verbreding van de huidige ISV-beleidsverplichting buiten de huidige acht risicocategorieën.¹⁹ Dit onderzoek toont aan dat ook buiten de acht risicocategorieën door het Rijk wordt ingekocht in sectoren waar IMVO-risico's plaatsvinden. Ook toont het onderzoek aan waar een eventuele verbreding van het ISV-beleidskader zinvol is, waarbij rekening moet worden gehouden met de *governance* van het Rijk en de volwassenheid van de markt.

Significant en Mindpact hebben in dit kader ook onderzocht in hoeverre selectie- en gunningscriteria de markt in beweging kunnen brengen en welke beleidsacties en meetbare doelstellingen hierbij geformuleerd kunnen worden.²⁰ De aanbeveling is om flexibiliteit in het beleid op te nemen, zodat ISV zowel als uitvoeringsvoorwaarde als gunningscriterium kan worden toegepast, en motivering van de keuze onderdeel te maken van het proces. Uw Kamer is hierbij geïnformeerd over de uitkomsten van deze onderzoeken.²¹ Voor beide onderzoeken dient de implementatie, waar een uitvoeringstoets deel van kan uitmaken, verder te worden verkend. Eventuele beleidswijzigingen zullen opgenomen worden in de actualisatie van de rijksinkoopstrategie, die BZK aan uw Kamer zal aanbieden. Uw Kamer wordt over alle acties uit de Uitvoeringsagenda ISV geïnformeerd via de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk.

Ook is er een verkenning uitgevoerd naar het opnemen van verplichte toepassing van gepaste zorgvuldigheid op basis van de OESO-richtlijnen in de Aanbestedingswet. Hieruit komt naar voren dat de huidige Aanbestedingswet momenteel voldoende juridische grondslag biedt voor aanbestedende diensten om maatschappelijke waarde te creëren bij het inzetten van publieke middelen.

Tot slot

Aanbesteden gaat om veel geld en is een belangrijk middel om bij te dragen aan maatschappelijke doelen, waaronder toekomstgericht zakendoen. Samen met de medeoverheden gaat het Rijk verdere stappen zetten, met ook aandacht voor onder andere veiligheid en kwaliteit. We blijven inzetten op verantwoord inkopen en aanbesteden, met oog voor de uitvoeringspraktijk.

¹⁵ T.a.v. 'de 40 grootste overheidsorganisaties' (tekstblok 'Kernpunten reactie van het Rijk'): momenteel wordt uitgegaan van de 40 grootste overheidsorganisaties in termen van inkoopvolume. Om welke organisaties het precies zal gaan, wordt nader onderzocht.

¹⁶ Kamerstuk 26 485, nr. 332

¹⁷ Kamerstuk 36 410 XIII, nr. 66

¹⁸ Verwijzing CSDDD ([Directive 2024/1760](#))

¹⁹ De huidige acht risicocategorieën zijn: Bedrijfskleding, Consumptieve dienstverlening, Energie, Werkplekomgeving, Laboratorium, ICT werkomgeving Rijk, Datacenters en Connectiviteit.

²⁰ Kamerstuk 35 830, nr. 17

²¹ Toezegging 5055. De publicatie van het onderzoek naar een mogelijke verbreding buiten de risicocategorieën is [hier](#) te vinden. De publicatie van het onderzoek naar het gebruik van selectie en gunningscriteria is [hier](#) te vinden.

Lopende evaluaties en onderzoeken door het Rijk in het kader van MVOI:

- Evaluatie rijksinkoopstrategie *Inkopen met impact*, waarin ook de verkenning van het verder in lijn brengen van het MVOI-beleid in den brede met OESO-richtlijnen wordt meegenomen. Uw Kamer wordt in 2025 door de Minister van BZK over deze evaluatie geïnformeerd.
- Evaluatie Nationaal plan MVI, inclusief het Manifest MVOI 2021-2025. Uw Kamer wordt in 2025 door de Minister van IenW over deze evaluatie geïnformeerd.
- Evaluatie PIANOo. Uw Kamer wordt in de eerste helft van 2025 door de Minister van EZ over deze evaluatie geïnformeerd.
- Onderzoek KPI's monitoring. Uw Kamer wordt door de Minister van BZK uiterlijk in Q3 2025 geïnformeerd over de tweede fase van dit onderzoek.
- Onderzoek naar de belemmeringen voor sociale ondernemingen en klein mkb ervaren. Uw Kamer wordt door de Minister van EZ in de eerste helft van 2025 over dit onderzoek geïnformeerd.
- Pilot *true pricing voor MVOI*. Er zijn al ervaringen met *true pricing*. Deze kennis en ervaringen willen we benutten voor onze pilot. Uw Kamer wordt hier in de loop van volgend jaar door de Minister van EZ over geïnformeerd.